

УДК 81.27/ 811.111-112'06

Г. М. Семененко,
кандидат філологічних наук, доцент
(Київський національний лінгвістичний університет)
gsemenenko@yahoo.com

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРИЧИН І МЕХАНІЗМІВ МОВНИХ ЗМІН

У статті проаналізовано підходи до аналізу причин і механізмів мовних змін в рамках сучасних лінгвістичних теорій. Відзначено докорінно відмінне трактування внутрішніх і зовнішніх чинників мовних змін генеративною граматиною і соціолінгвістикою: генеративісти вважають внутрішніми фактори, що обмежують явища категоріально і асоціюються із граматичністю, а зовнішніми – фактори, які обмежують явища градуально і асоціюються із прийнятністю; в той же час соціолінгвістика пов'язує внутрішні фактори мовних змін із варіативністю всередині мовної спільноти, а мовні контакти класифікує як зовнішні причини. Оскільки певні проблеми залишаються невирішеними в межах кожного напрямку, констатуємо необхідність інтегрованого підходу до аналізу мовних змін: здобутки генеративістів нададуть варіативістам інформацію щодо масштабу мовної варіативності і мовних змін, а формалізовані граматичні теорії виграватимуть від кількісного аналізу емпіричних даних.

Ключові слова: мовна варіативність, мовні зміни, градієнтність, дифузія мовних змін, генеративна лінгвістика, соціолінгвістика.

Проблема визначення причин мовних змін є однією із найактуальніших проблем мовознавства і знаходиться у фокусі уваги дослідників вже більше двохсот років. Протягом цього часу кожний новий напрям лінгвістичних досліджень висував власне розуміння причин і перебігу мовної еволюції. Серед найбільш значущих підходів до пояснення мовних змін варто згадати молодограматичну модель, запропоновану в XIX ст., і структурний підхід, започаткований Ф. де Соссюром на початку XX ст. [1]. Однак історія вивчення заявленої проблеми не є завданням цієї статті, натомість вважаємо необхідним проаналізувати здобутки сучасних лінгвістичних теорій, присвячених аналізу конкретних механізмів мовних змін та напрацюванню лінгвістично прийнятних пояснень задокументованих змін.

Сучасні теорії щодо можливих чинників мовних змін є докорінно відмінними, часто погляди на причини змін нерозривно пов'язані із загальними поглядами на мову та залежать від актуального об'єкта дослідження, проте науковці визнають тривалий характер мовних змін й погоджуються з ідеєю об'єднання синхронічних та діахронічних досліджень в один панхронічний підхід, за якого незначні, на перший погляд, мовні зміни, що спостерігаються в конкретний проміжок часу, є частиною масштабного тривалого процесу.

Як відомо, мовна еволюція завжди відбувається в результаті комплексної взаємодії екзогенних (зовнішніх) та ендегенних (внутрішніх) факторів, так що іноді розвиток мови деякими дослідниками порівнюється з розвитком комплексних екологічних утворень [2]. Традиційно, в лінгвістиці екзогенні фактори включають історичні, політичні, соціальні та географічні чинники. Внаслідок дії ендегенних факторів елементи мови зазнають глибоких змін, стають нестабільними, створюючи тиск на динаміку мовної системи, незалежно від будь-якого зовнішнього впливу.

Аналіз мовних явищ у межах традиційної генеративної граматики [3] передбачає існування так званого "ідеального мовця", чий висловлювання не характеризуються варіативністю і не містять жодних неправильностей. Таким чином, залишається поза увагою спонтанне мовлення і мовний узус, яким завжди притаманні і неправильності, і варіювання. Генеративістам часто дорікають нездатністю зображення навіть реального мовного вживання, не кажучи вже про варіативність і мовні зміни. Проте в межах генеративної граматики все ж існує певний інтерес до пояснення механізмів мовних змін [4-6].

Представники цього напрямку зосереджують свою увагу на формалізованому дослідженні синтаксичних змін: будь-яка граматична мовна зміна трактується як результат скидання заданих параметрів ("зміна універсальї бінарного вибору") [7: 8]. При цьому повністю ігнорується градієнтність, притаманна мовній варіативності і процесу мовних змін, і певна напруга між дискретною і символічною базою граматичної компетенції (*competence*) та безперервними і змінними моделями мовного використання (*performance*). Пояснення мовних змін встановленням нових параметрів у непрямий спосіб наголошує на тому, що мовна зміна відбувається в режимі "все або нічого".

Генеративісти пояснюють мовні зміни особливостями процесу оволодіння рідною мовою дітьми: будь-яка трудність в період засвоєння першої мови може з часом бути або елімінована, або адаптована. Стверджується, що в процесі оволодіння мовою дитина не співвідносить диференційні ознаки і лексичні одиниці у той самий спосіб, як її батьки. Відповідно, між диференційними ознаками і лексичними одиницями генеруються нові відношення [8].

Граматики мовні зміни, таким чином, походять від проблем тих, хто оволодіває мовою; в процесі засвоєння граматики деякі діти обирають нові шляхи обробки первинних мовних даних (*Primary*

Linguistic Data – PLD), які вони отримують. В результаті, діти, які використовують інноваційний підхід до обробки даних, набувають граматики, відмінної від тієї, що згенерувала ці дані [6; 8]. Цей ефект відомий як збій у передачі мовних даних між поколіннями.

Синтаксичні зміни або пересуви розглядаються як процес перерозподілу диференційних ознак. Перерозклад не відбувається довільно, він залежить від певних обмежень, пов'язаних з економією. Синтаксичний перерозклад можливий тоді, коли дитині потрібно подолати конфлікти у процесі обробки проблемних даних, а форма, що з'являється в результаті перерозкладу, може бути поширена на інші контексти тільки тоді, коли це є жорсткою необхідністю.

Отже, зміна відбувається у разі генерування новим поколінням мовців конструкцій, відмінних від тих, які вживає попереднє покоління, або формою, або дистрибуцією. Поясненням мовної зміни слугують визначення рушійних сил та їх взаємодія. Щонайменше два елементи є важливими для визначення причин мовних змін. По-перше, це теорія оволодіння дітьми рідною мовою: мова змінюється тому, що нове покоління оволодіває граматику, відмінною від граматики їхніх батьків. Пізніше, коли ці діти самі стають батьками, їхня мова стає базою для вивчення рідної мови наступним поколінням [9].

Пояснення мовних змін у термінах генеративної лінгвістики потребує чіткої диференціації понять "граматика" і "мова". Вважається, що діти з народження наділені універсальною граматику (УГ), а в процесі оволодіння першою мовою під впливом первинних лінгвістичних даних (*PLD*) вони набувають граматики як зрілої лінгвістичної здатності. Отже, "граматика" – це внутрішня, індивідуальна система, представлена в мозку (І-мова), в той час як "мова" – це груповий продукт цих систем і їхнє використання (Е-мова) [10]. Тому, говорячи про мовні зміни, необхідно диференціювати І-мову й Е-мову: зміни Е-мови – це зміни в досвіді (*PLD*), які викликають зміни в І-мові – формальні зміни в граматиці, що відбуваються, коли нове покоління оволодіває мовою.

Щодо питань зовнішніх і внутрішніх факторів, у генеративній граматиці вважається, що внутрішні фактори обмежують явища категоріально і асоціюються з граматичністю (жорстке обмеження), в той час як зовнішні фактори обмежують явища градуально і асоціюються з прийнятністю (м'яке обмеження) [7: 8]. Іншими словами, внутрішні фактори окреслюють контури варіативності і мовних змін, а зовнішні фактори визначають деталі з посиланням на конкретні особливості кожного явища.

Останнім часом у межах генеративних теорій з'являється все більше спроб розглядати мовну варіативність в процесі пояснення мовних змін. Так, зовнішні і внутрішні чинники мовних змін визначаються залежно від того, чи є система, що генерує варіативність внутрішньо граматичною (конкуруючі (множинні) граматичні системи [4], або притаманна варіативність) чи вона є зовнішньою по відношенню до граматичної системи (як опціональне правило чи загальна когнітивна здатність).

Дослідники встановлюють послідовність діахронічних змін, що включає три етапи: а) поява інновації (зміна в Е-мові), за якою слідує б) граматична зміна у процесі оволодіння мовою (зміна в І-мові), і в) ймовірно два різні процеси дифузії, починаючи з поступової зміни в мовному узусі [11]. Перший процес містить історичні (генетичні) пояснення, типові для явищ у процесі еволюції, приклади яких представлені в дослідженнях порівняльно-історичного методу, в той час як другий процес включає теоретичне пояснення, типові для сучасних генеративних досліджень. Таке пояснення послідовності процесу мовних змін відрізняється від традиційного для генеративних теорій трактування, за якого зміни в Е-мові відображають зміни в І-мові (звідси поняття граматичної конкуренції) [4].

Використання основних засад генеративної граматики недостатнє для пояснення мовної варіативності і мовних змін, оскільки генеративні теорії у своїй більшості не допускають існування градієнтності, яка є квінтесенцією мовного варіювання і зміни. Більше того, засновники соціолінгвістичного (варіативного) напрямку у лінгвістиці, вказують на нереалістичність вивчення мови як "однорідного об'єкта", наголошуючи на тому, що "*nativelike command of heterogeneous structures is not a matter of multidialectalism or 'mere' performance, but is part of unilingual linguistic competence*" [12: 101]. Подальші дослідження в у межах цієї парадигми продемонстрували притаманну варіативність (*inherent variability*) мовних виразів, заперечуючи ідеалізовану концепцію мови як унікальної і абстрактної "граматики". Варіативний підхід передбачає, що простір для варіювання є невід'ємною внутрішньою частиною мовної компетенції (*competence*), [12]; в той час як генеративісти вважають простір для варіювання зовнішнім по відношенню мовної компетенції і відносять її до використання мови (*performance*), залишаючи, таким чином, варіативність і мовні зміни поза межами дослідження. Варіативний підхід має на меті створення моделі мови, яка зможе адаптуватися до парадоксів мовних змін; формальні підходи до вивчення мови намагаються визначити сталий набір правил або принципів, проте з огляду на постійні мовні зміни, така структура має бути рухливою і змінною.

Варіативність визначається як "альтернативний спосіб сказати те ж саме" [13: 34]. Суть варіативного підходу ґрунтується на трьох аспектах, на які мало звертають увагу дослідники, що працюють в межах інших наукових парадигм [14]: по-перше, упорядкована неоднорідність [12: 187-188] – мова не є однорідною, її неоднорідність зумовлена і упорядкована низкою мовних факторів, внутрішніх і зовнішніх, вона не є продуктом необмеженого довільного розвитку. Мовна компетенція включає

здатність контролювати таку неоднорідність. По-друге, мова змінюється, мовні зміни не є сталими або різкими. На проміжних етапах процесу в силу поступовості мовних змін спостерігається варіативність, коли традиційні варіанти і інновації співіснують. Тобто, зміни завжди передбачають варіативність, однак, варіативність не завжди веде до зміни (існують так звані стабільні варіанти). Мовні і соціальні фактори тісно пов'язані в процесі розвитку мовної зміни. По-третє, проникаюче соціальне значення: мова несе багато нелінгвістичної інформації. Вибір мовця серед низки альтернативних лінгвістичних засобів на позначення одного і того самого явища (пропозиція) часто включає важливу екстралінгвістичну інформацію про, наприклад, його вік, стать, або соціально-економічний клас.

У межах варіативного підходу можна виділити п'ять основних проблем дослідження [12: 183-187]: (1) проблема обмежень – вивчення обмежень на зміну, якщо такі є, що визначають можливі і неможливі зміни та напрямки розвитку зміни (*constraints problem*); (2) проблема передачі – досліджуються шляхи перебігу мовної зміни (*transition problem*); (3) проблема інтеграції – способи інтеграції мовної зміни в оточуючу систему мовних та соціальних відносин (*embedding problem*); (4) проблема оцінки – вивчається оцінка зміни членами мовної спільноти та ефект такої оцінки (*evaluation problem*); (5) проблема приведення в дію – визначаються причини перебігу мовної зміни в конкретному місці та в конкретний проміжок часу (*actuation problem*) [1].

Варіативисти прагнуть відповісти на ці запитання використовуючи кількісні методи аналізу на основі спостереження за вибором мовців серед дискретних альтернатив із тим самим реферативним значенням чи граматичною функцією. Більше того, вибір варіюється у систематичний спосіб, і тому його можна обчислити і змодельовати [13]. Перевагою кількісного методу є можливість моделювати одночасні полівимірні фактори впливу на вибір мовця, відслідковувати навіть незначні граматичні тенденції і закономірності в даних та оцінити їхнє відносне значення [14].

Проблема визначення внутрішніх причин появи інновацій тісно пов'язана з дефініцією причин мовного варіювання. Ця проблема висвітлювалася, передусім, фонетистами. Беручи до уваги ступінь неправильного сприйняття звуків слухачами, викликає здивування обмеженість фонологічних змін: дослідження Дж. Оали [15] показало, що окремі випадки не виправленого сприйняття, які він називає фонетичними "міні-зміними", частіше за все не викликають "максі-змін" тому, що слухачі мають інші можливості виправити власне неправильне сприйняття. Міні-зміни стають реальними мовними змінами тільки в спеціальних умовах, що свідчить про несвідоме і повністю випадкове походження інновацій, і кваліфікується як зміна знизу у термінології У. Лабова [16].

Однак, в окремих дослідженнях процесу граматикалізації вчені вказували на можливу свідому або напівсвідому роль окремих мовців. Можлива свідомо роль мовців фіксувалася у випадках лексичних інновацій, наприклад, запровадження наукової термінології або випадки свідомого створення нових слів особами з високим престижем, як-то поетами і письменниками [17]. Роль свідомої інновації у створенні нових граматичних форм сумнівна, більш переконливою видається ідея про несвідоме або напівсвідоме використання інновацій мовцями з метою успішної комунікації. Теорія, яка пояснює мовні зміни як результат несвідомих дій мовців, що конвертуються в колективні зусилля в процесі комунікації, отримала назву "теорія невидимої руки" [18].

Причиною мовних змін часто є не варіативність в середині мовної спільноти, а мовні контакти. Такі чинники мовних змін класифікуються як зовнішні. Ситуація мовних контактів передбачає екстенсивний білінгвізм, а двомовні особистості відіграють ключову роль локусу мовного контакту [19]. Крім того, високопрестижні мови можуть впливати на інші мови і без безпосереднього білінгвізму [17].

Історичні дослідження мовних змін, викликаних мовними контактами, мають більшу емпіричну базу, ніж дослідження соціальної варіативності, оскільки відомо, які саме мови вступали у контакт, а розповсюдження білінгвізму чи навіть мультилінгвізму в минулому часто є безпосередньо або опосередковано задокументоване. З іншого боку, знання про мовні контакти в минулому подекуди обмежені в силу відсутності письмових пам'яток деяких мов, що виконували роль субстрату. Ведуться дискусії про відмінність чи ідентичність мовних змін, викликаних мовними контактами і мовних змін, викликаних внутрішніми причинами. У. Лабов [16] зазначає, що фонологічні зміни знизу, тобто такі, які починаються в мовній спільноті, призводять до більшої регулярності (молодограматичне розуміння мовних змін), ніж фонологічні зміни зверху, які є результатом контакту (лексична дифузія). Однак, Дж. Мілрой критикує цю точку зору, зазначаючи, що "жодне емпіричне дослідження поки що не довело, що фонетична зміна може виникнути спонтанно у межах варіанту / діалекту" [20: 24]. Він також стверджує, що мовні зміни вважаються внутрішніми, якщо немає свідчень про їх зовнішнє походження.

Інновації не стають змінами без процесу дифузії. Пояснення шляхів дії процесу дифузії є досить складним у межах генеративної теорії мовних змін на основі оволодіння мовою дітьми: ця теорія передбачає, що у всіх дітей одного покоління перерозклад відбувається одночасно [6: 80]. Схожу теорію розвиває Х. Андерсен, який вважає, що дорослі приймають інновації для різних потреб процесу комунікації, проте не змінюють власну граматику: "оскільки перерозклад базової граматики відбувається

в процесі формування первинної граматики, адаптація відбувається через вторинну модифікацію правил вживання мовця" [21: 232].

Різниця між граматиною, з одного боку, і правилами вживання, з іншого боку, виглядає досить непереконливою: коли результати лонгітюдного дослідження [16] вказують на те, що зміна поширилася з часом на всіх дорослих представників мовної спільноти, важко стверджувати, що зміна вплинула тільки на правила вживання. Крім того, соціолінгвістичні дослідження визначили моделі розповсюдження інновацій серед дорослого населення і довели, що лідерами дифузії виступають окремі соціальні групи; більше того, інновації швидше поширюються серед одних типів спільнот, і повільніше серед інших. Такі польові дослідження не виявили доказів ключової ролі маленьких дітей як лідерів змін, окрім можливої участі в загальному перебігу мовної варіативності, схожої на участь інших вікових груп [17].

Фактори, які впливають на розповсюдження інновацій серед соціальних груп, пов'язані з ідентифікацією, а саме, бажанням мовців ідентифікуватися з певними групами залежно від соціального престижу та інших чинників, що визначають статус мовця в суспільстві. Соціолінгвістичні зміни, наприклад, вік і стать, впливають на ступінь відкритості соціальної групи до інновацій: так, молоді жінки більше схильні до підхоплення інновацій, ніж чоловіки, а особи похилого віку є консервативнішими за молодь [22]. Однак, соціолінгвістичні дослідження мовної варіативності у випадку декількох конкуруючих інновацій, особливо якщо тільки деякі з них починають розповсюджуватися і з часом переходять в мовні зміни, вказують на складнішу ситуацію. За відсутності жодних суттєвих пояснень процесу дифузії інновацій у межах формально орієнтованих дослідницьких парадигм саме напрацювання соціолінгвістів дозволяють аналізувати моделі зародження і поширення інновацій на основі спостережень за динамікою варіативності в окремих групах мовців.

Незважаючи на те, що дослідження варіативності і змін у мові проводяться у межах різних наукових парадигм, методологія і критерії аналізу яких суттєво відрізняються, певні проблеми залишаються невирішеними навіть у межах окремих напрямів. Все це свідчить про необхідність інтегрованого підходу до аналізу механізмів мовних змін та мовної компетенції, коли здобутки одних наукових шкіл зможуть компенсувати недоліки інших. Хоча мовна варіативність і мовні зміни є результатом дії різних факторів, зміни завжди обмежені особливостями граматичної будови мови. Однак, формалізовані теоретичні викладки повинні підтримуватися солідною емпіричною базою. При дослідженні мовних змін необхідно враховувати притаманну мові варіативність та роль внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на конкретні зміни в мовній компетенції.

На жаль, наразі варіативний підхід (соціолінгвістика) та генеративний не часто об'єднують свої зусилля. Втім, методологічні інновації дозволяють говорити про певний прорив: покращання умов дослідження з появою широкомасштабних мовних корпусів, успіхи в дослідженнях варіативістів та розбудова нової генеративної теорії (теорії оптимальності), яка враховує градієнтність і, у такий спосіб, допомагає у поясненні варіативності і мовних змін, – все це дозволяє сподіватися на подолання розриву між соціолінгвістикою і генеративною граматиною. Обидві наукові парадигми тільки виграють від використання досягнень їхніх опонентів: здобутки граматистів нададуть варіативістам інформацію щодо масштабу мовної варіативності і мовних змін. З іншого боку, граматична теорія виграватиме від кількісного аналізу емпіричних даних щодо варіативності і мовних змін. У перспективі вважаємо необхідним дослідження пошукового апарату теорії оптимальності для аналізу причин і механізмів мовних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Joseph B. The Handbook of Historical Linguistics / Brian Joseph, Richard Janda. – Wiley-Blackwell, 2008. – 904 p.
2. Mühlhäusler P. Linguistic Ecology : Language Change and Linguistic Imperialism in the Pacific Region (The Politics of Language) / Peter Mühlhäusler. – New York : Routledge, 1996. – 416 p.
3. Chomsky N. Syntactic Structures / Noam Chomsky. – The Hague : Mouton, 1957. – 117 p.
4. Kroch A. Reflexes of grammar in patterns of language change / Anthony Kroch // Language Variation and Change. – 1989. – No. 1-3. – P. 199–244.
5. Lightfoot D. Principles of Diachronic Syntax / David Lightfoot. – Cambridge : Cambridge University Press, 1979. – 429 p.
6. Keller R. On language change : The invisible hand in language / Rudi Keller. – London / New York : Routledge, 1994. – 196 p.
7. Sano S. The Roles of Internal and External Factors in Language Change / Shin-ichiro. – Saarbrücken : Lap Lambert Academic Publishing, 2010. – 436 p.
8. Labov W. Sociolinguistic Patterns / William Labov. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1972. – 344 p.
9. Yang Ch. D. Internal and external forces in language change / Charles D. Yang // Language Variation and Change, 12. – Cambridge University Press, 2000. – P. 231–250.
10. Chomsky N. Knowledge of Language : Its Nature, Origin, and Use / Noam Chomsky. – New York : Praeger, 1986. – 314 p.
11. Hróarsdóttir Th. Notes on language change and grammar change [Електронний ресурс] / Thorbjörg Hróarsdóttir // Working Papers in Scandinavian Syntax, 2009. – Режим доступу : [mhttp://projekt.ht.lu.se/fileadmin/user_upload/project/grimm/working_papers/2009-jun/Hroarsdottir_WPSS83_notes.pdf](http://projekt.ht.lu.se/fileadmin/user_upload/project/grimm/working_papers/2009-jun/Hroarsdottir_WPSS83_notes.pdf).

12. Weinreich U. Empirical foundations for a theory of language change / Weinreich U., Labov W., Herzog M. I. // Directions for Historical Linguistics. – University of Texas Press, 1968. – P. 95–188.
13. Milroy J. Toward a speaker-based account of language change / James Milroy // Language Change : Advances in Historical Sociolinguistics. – Berlin : Mouton, 1999. – P. 21–36.
14. Tagliamonte S. Analyzing Sociolinguistic Variation / Sali Tagliamonte. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 298 p.
15. Ohala J. J. Sound change is drawn from a pool of synchronic variation / John J. Ohala // Language Change : Contributions to the study of its causes. – Berlin : Mouton de Gruyter, 1989. – P. 173–198.
16. Labov W. Principles of linguistic change : Vol. I: Internal factors / William Labov. – Oxford : Blackwell, 1994. – 596 p.
17. Luraghi S. Causes of Language change / Silvia Luraghi // The Continuum Companion to Historical Linguistics. – London / New York : Continuum Press, 2010. – P. 358–370.
18. Lightfoot D. The Development of Language: Acquisition, Change, and Evolution / Lightfoot, David. – Malden, Mass. : Blackwell, 1999. – 300 p.
19. Weinreich U. Languages in contact. Findings and Problems / Uriel Weinreich. – The Hague : Mouton, 1953. – 148 p.
20. Pintzuk S. Syntactic change : theory and method / Susan Pintzuk, George Tsoulas & Anthony Warner // Diachronic Syntax : models and Mechanisms. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – P. 1–22.
21. H. Andersen Actualization and the (uni) directionality of change / Andersen Henning // Actualization. – Amsterdam : Benjamins, 2003. – P. 225–248.
22. Milroy J. Linguistic change, social network and speaker innovation / James and Lesley Milroy // Journal of Linguistics. – 1985. – No 21. – P. 339–384.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Joseph B. The Handbook of Historical Linguistics / Brian Joseph, Richard Janda. – Wiley-Blackwell, 2008. – 904 p.
2. Mühlhäusler P. Linguistic Ecology : Language Change and Linguistic Imperialism in the Pacific Region (The Politics of Language) / Peter Mühlhäusler. – New York : Routledge, 1996. – 416 p.
3. Chomsky N. Syntactic Structures / Noam Chomsky. – The Hague : Mouton, 1957. – 117 p.
4. Kroch A. Reflexes of grammar in patterns of language change / Anthony Kroch // Language Variation and Change. – 1989. – No. 1-3. – P. 199–244.
5. Lightfoot D. Principles of Diachronic Syntax / David Lightfoot. – Cambridge : Cambridge University Press, 1979. – 429 p.
6. Keller R. On language change : The invisible hand in language / Rudi Keller. – London / New York : Routledge, 1994. – 196 p.
7. Sano S. The Roles of Internal and External Factors in Language Change / Shin-ichiro. – Saarbrücken : Lap Lambert Academic Publishing, 2010. – 436 p.
8. Labov W. Sociolinguistic Patterns / William Labov. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1972. – 344 p.
9. Yang Ch. D. Internal and external forces in language change / Charles D. Yang // Language Variation and Change, 12. – Cambridge University Press, 2000. – P. 231–250.
10. Chomsky N. Knowledge of Language : Its Nature, Origin, and Use / Noam Chomsky. – New York : Praeger, 1986. – 314 p.
11. Hróarsdóttir Th. Notes on language change and grammar change [Elektronnyy resurs] / Thorbjörg Hróarsdóttir // Working Papers in Scandinavian Syntax, 2009. – Rezhym dostupu : [mhttp://projekt.ht.lu.se/fileadmin/user_upload/project/grimm/working_papers/2009-jun/Hroarsdottir_WPSS83_notes.pdf](http://projekt.ht.lu.se/fileadmin/user_upload/project/grimm/working_papers/2009-jun/Hroarsdottir_WPSS83_notes.pdf).
12. Weinreich U. Empirical foundations for a theory of language change / Weinreich U., Labov W., Herzog M. I. // Directions for Historical Linguistics. – University of Texas Press, 1968. – P. 95–188.
13. Milroy J. Toward a speaker-based account of language change / James Milroy // Language Change : Advances in Historical Sociolinguistics. – Berlin : Mouton, 1999. – P. 21–36.
14. Tagliamonte S. Analyzing Sociolinguistic Variation / Sali Tagliamonte. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 298 p.
15. Ohala J. J. Sound change is drawn from a pool of synchronic variation / John J. Ohala // Language Change : Contributions to the study of its causes. – Berlin : Mouton de Gruyter, 1989. – P. 173–198.
16. Labov W. Principles of linguistic change : Vol. I: Internal factors / William Labov. – Oxford : Blackwell, 1994. – 596 p.
17. Luraghi S. Causes of Language change / Silvia Luraghi // The Continuum Companion to Historical Linguistics. – London / New York : Continuum Press, 2010. – P. 358–370.
18. Lightfoot D. The Development of Language : Acquisition, Change, and Evolution / Lightfoot, David. – Malden, Mass. : Blackwell, 1999. – 300 p.
19. Weinreich U. Languages in contact. Findings and Problems / Uriel Weinreich. – The Hague : Mouton, 1953. – 148 p.
20. Pintzuk S. Syntactic change : theory and method / Susan Pintzuk, George Tsoulas & Anthony Warner // Diachronic Syntax : models and Mechanisms. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – P. 1–22.
21. H. Andersen Actualization and the (uni) directionality of change / Andersen Henning // Actualization. – Amsterdam : Benjamins, 2003. – P. 225–248.
22. Milroy J. Linguistic change, social network and speaker innovation / James and Lesley Milroy // Journal of Linguistics. – 1985. – No 21. – P. 339–384.

Матеріал надійшов до редакції 17.02. 2014 р

Семененко Г. Н. Современные подходы к анализу причин и механизмов языковых изменений.

В статье анализируются достижения современных лингвистических теорий, посвященных анализу причин и механизмов языковых изменений. Отмечается различное понимание внутренних и внешних факторов языковых изменений генеративной грамматикой и социолингвистикой. Поскольку определенные проблемы остаются нерешенными в рамках каждого направления, констатируем необходимость интегрированного подхода к анализу языковых изменений: достижения генеративистов могут предоставить вариативистам информацию о масштабах языковой вариативности и языковых изменений, а формализованные грамматические теории только выиграют от количественного анализа эмпирических данных.

Ключевые слова: языковая вариативность, языковые изменения, градиентность, диффузия языковых изменений, генеративная лингвистика, социолингвистика.

Semenenko G. M. Modern Approaches to the Analysis of Language Change Causes and Mechanisms.

This article evaluates the achievements of modern linguistic theories in the analysis of causes and mechanisms of the language change. The understanding of internal and external factors of the language change by generative grammar and sociolinguistics proves to be fundamentally different: generativists believe that internal factors constrain the phenomena categorically and are associated with the grammaticality, whereas external factors constrain the phenomena gradiently and are associated with the acceptability, while the sociolinguists define internal factors of the language change as those dealing with the variation inside the linguistic community and refer to language contacts as the external causes. Since some problems remain unresolved within each field, it is necessary to introduce an integrated approach to the analysis of the language variation and change.

Key words: language variation, language change, gradience, diffusion of change, generative linguistics, sociolinguistics.